



**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING INKLYUZIV
TA'LIM SHAROITIDA TA'LIMIIY VA TARBIYAVIIY JARAYONGA
INTEGRATSIYALASHUVI**

*Urganch davlat pedagogika instituti,
Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
(boshlang'ich ta'lim) mutaxassisliki magistranti*

Abdullayeva Gulrux Kamilovna

ANNOTATSIYA: *Mazkur ilmiy maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida ta'limiy va tarbiyaviy jarayonga integratsiyalashuvi masalalari nazariy-metodologik jihatdan yoritiladi. Inklyuziv ta'lim muhitida o'quvchilarning akademik faoliyatga, ijtimoiy munosabatlarga va tarbiyaviy jarayonlarga moslashuvi, integratsiyalashuvning pedagogik mexanizmlari hamda ushbu jarayonga ta'sir etuvchi omillar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'limda inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *inklyuziv ta'lim, boshlang'ich sinf, integratsiya, ta'limiy jarayon, tarbiyaviy jarayon, moslashuv.*

**ИНТЕГРАЦИЯ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ И ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС В
УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

**Ургенчский государственный педагогический
институт, Магистрант по специальности**

"Теория и методика обучения и воспитания

(начальное образование)" Абдуллаева Гульрух Камиловна

АННОТАЦИЯ: *В статье рассматриваются теоретико-методологические аспекты интеграции учащихся начальных классов в образовательный и воспитательный процесс в условиях инклюзивного*



образования. Анализируются особенности учебной, социальной и воспитательной адаптации обучающихся, педагогические механизмы интеграции и факторы, влияющие на данный процесс. Полученные выводы могут быть использованы для повышения эффективности инклюзивного образования в начальной школе.

Ключевые слова: инклюзивное образование, начальная школа, интеграция, образовательный процесс, воспитательный процесс, адаптация.

INTEGRATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS INTO THE EDUCATIONAL AND UPBRINGING PROCESS UNDER INCLUSIVE EDUCATION CONDITIONS

Urganch State Pedagogical Institute,

Master's student in the specialty

"Theory and Methodology of Teaching and Upbringing
(Primary Education)" Abdullayeva Gulrux Kamilovna

ANNOTATION: This scientific article examines the theoretical and methodological aspects of integrating primary school students into educational and upbringing processes in inclusive education settings. The study analyzes academic, social, and moral integration, pedagogical mechanisms, and factors influencing the integration process. The findings contribute to improving the effectiveness of inclusive education in primary schools.

Keywords: inclusive education, primary school, integration, educational process, upbringing process, adaptation.

KIRISH: Zamonaviy ta'lim tizimida inklyuziv ta'lim ijtimoiy adolat, insonparvarlik va teng imkoniyatlar tamoyillariga asoslangan muhim pedagogik yo'nalish sifatida e'tirof etilmoqda. Inklyuziv ta'lim sharoitida barcha bolalarning, jumladan alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarning umumiy ta'lim muassasalarida to'laqonli ishtiroki ta'minlanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning ta'limiy va tarbiyaviy jarayonga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi ularning keyingi ijtimoiylashuvi va shaxs sifatida shakllanishida



muhim ahamiyat kasb etadi¹. Boshlang'ich sinf davrida bolalarda o'qishga munosabat, axloqiy qadriyatlar, jamoada o'zini tutish ko'nikmalari va ijtimoiy faollik shakllanadi. Shu sababli inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilarning nafaqat akademik faoliyatga, balki tarbiyaviy jarayonlarga ham integratsiyalashuvi muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, ta'limiy va tarbiyaviy jarayonlarning uyg'unligi inklyuziv ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir². Amaliyot shuni ko'rsatadiki, inklyuziv sinflarda o'quvchilarning integratsiyalashuvi ko'pincha murakkab va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, u pedagogik shart-sharoitlar, o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi va ijtimoiy muhitga bevosita bog'liq. Shu bois mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida ta'limiy va tarbiyaviy jarayonga integratsiyalashuvi masalasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM: Inklyuziv ta'lim sharoitida integratsiya tushunchasi o'quvchilarning umumiy ta'lim muhitiga jismoniy joylashtirilishi bilangina cheklanmaydi. Integratsiya bu – o'quvchining ta'lim jarayonida faol ishtirok etishi, tengdoshlari bilan samarali muloqotga kirishishi, tarbiyaviy tadbirlarda ishtirok etishi va o'zini jamoaning to'laqonli a'zosi sifatida his etishi jarayonidir³. Boshlang'ich sinflarda bunday integratsiya o'quvchilarning psixologik holati va rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim. Ta'limiy jarayonga integratsiyalashuv o'quvchilarning o'quv faoliyatiga moslashuvi, bilimlarni o'zlashtirish jarayonida faol ishtiroki va mustaqil fikrlash ko'nikmalarining shakllanishi bilan bog'liq. Inklyuziv sinflarda bu jarayon ta'limni individuallashtirish va differensiallashtirish orqali amalga oshiriladi. O'quv materiallarining moslashtirilishi, topshiriqlarning murakkablik darajasini o'zgartirish va baholashning moslashuvchan shakllaridan foydalanish barcha o'quvchilarning ta'limiy jarayonga muvaffaqiyatli integratsiyalashuviga xizmat qiladi⁴. Tarbiyaviy jarayonga integratsiyalashuv esa o'quvchilarda axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy mas'uliyat, hamkorlik va tolerantlik kabi sifatlarni shakllantirish bilan uzviy bog'liq. Inklyuziv ta'lim sharoitida tarbiyaviy ishlar o'quvchilarning



individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi lozim. Jamoaviy faoliyatlar, o'yinlar, ijtimoiy loyihalar va sinfdan tashqari tadbirlar o'quvchilarning o'zaro munosabatlarini mustahkamlash va integratsiyani chuqurlashtirishga yordam beradi⁵. Boshlang'ich sinf o'qituvchisining roli inklyuziv ta'lim sharoitida integratsiya jarayonida hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'qituvchi ta'limiy va tarbiyaviy jarayonlarni uyg'unlashtiruvchi, sinfda ijobiy psixologik iqlim yaratuvchi va barcha o'quvchilarni faol ishtirok etishga undovchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, o'qituvchining inklyuziv kompetensiyalari yuqori bo'lgan sinflarda o'quvchilarning integratsiyalashuv darajasi ancha yuqori bo'ladi⁶. Shuningdek, psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimi integratsiya jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Maktab psixologi, defektolog va ijtimoiy pedagoglarning hamkorlikdagi faoliyati o'quvchilarning emotsional holatini barqarorlashtirish, ijtimoiy moslashuvini yengillashtirish va ta'limiy hamda tarbiyaviy jarayonlarga faol qo'shilishini ta'minlaydi.

METODOLOGIK QISM: Mazkur tadqiqot metodologiyasi inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilarning integratsiyalashuv jarayonini tizimli va kompleks o'rganishga yo'naltirilgan. Tadqiqotda shaxsga yo'naltirilgan, tizimli va kompetensiyaviy yondashuvlar metodologik asos sifatida tanlandi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv har bir o'quvchining individual xususiyatlari va ehtiyojlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Tadqiqot jarayonida ilmiy-pedagogik va psixologik adabiyotlarni tahlil qilish, normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish, xorijiy va milliy tajribalarni solishtirma tahlil qilish, pedagogik kuzatish va nazariy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Metodologik asos sifatida BMTning Nogironlar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasi, UNESCO va UNICEFning inklyuziv ta'limga oid konseptual hujjatlari xizmat qildi⁷.

XULOSA: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida ta'limiy va tarbiyaviy jarayonga integratsiyalashuvi murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, u pedagogik shart-



sharoitlarning to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq. Ta'limiy va tarbiyaviy jarayonlarning uyg'unligi, moslashtirilgan pedagogik muhit, o'qituvchilarning inklyuziv kompetensiyalari va psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimi integratsiya jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omillar hisoblanadi. Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish, sinfdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarni inklyuziv tamoyillar asosida tashkil etish va inklyuziv madaniyatni shakllantirish boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning to'laqonli integratsiyalashuviga xizmat qiladi. Mazkur ilmiy xulosalar inklyuziv ta'limni yanada takomillashtirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. Inclusive Education: Guidelines for Inclusion. Paris, 2017.
2. United Nations. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. New York, 2006.
3. Florian L. Inclusive Pedagogy. Oxford: Oxford University Press, 2019.
4. Tomlinson C.A. The Differentiated Classroom. Alexandria: ASCD, 2014.
5. Назарова Н.М. Инклюзивное образование: теория и практика. Москва: Академия, 2018.
6. Ainscow M. Developing Inclusive Education Systems. London: Routledge, 2020.
7. UNICEF. Inclusive Education Strategies. New York, 2019.